

คำสำคัญ : การศึกษารูปแบบโบสถ์ และ วิหารล้านนาในเขตภาคเหนือตอนบน

พิธีนันท์ นันทขว้าง : การศึกษารูปแบบโบสถ์ และ วิหารล้านนา ในเขตภาคเหนือตอนบน ตั้งแต่ยุคฟื้นฟูอาณาจักรล้านนา ถึง ยุค
ครุภาควิชัย พ.ศ. 2339 - 2481 (AN ARCHITECTURAL STUDIES OF UBOSOTS AND WIHANS OF THE NORTHERN REGION OF
THAILAND FROM B.E. 2339-2481 (1792-1938 A.D.) อาจารย์ผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์ : ผศ. สมชาติ จิ่งศิริรักษ์ และ รศ. อนุวิทย์
เจริญศุกกุล. 491 หน้า. ISBN 974 - 653 - 403 - 3

การศึกษารูปแบบสถาปัตยกรรมในอาคารประเภทโบสถ์และวิหารล้านนา ในเขตภาคเหนือตอนบน ในช่วงเวลาตั้งแต่ ยุคฟื้นฟูอาณาจักร
ล้านนาจนถึงยุคของครุภาควิชัย (พ.ศ. 2339-2481) มีความมุ่งหมายที่จะศึกษาถึงรูปแบบของโบสถ์ และ วิหาร ที่ปรากฏขึ้นในช่วงเวลา
ดังกล่าวซึ่งผลการศึกษาที่ได้รับ จะนำมาสู่การวิเคราะห์การออกแบบโบสถ์ และ วิหาร ในแง่มุมต่าง ๆ คือ แผนผังวัด, แผนผังอาคาร, รูปแบบ
สถาปัตยกรรม และ ลักษณะโครงสร้างทางสถาปัตยกรรม นอกจากนี้การศึกษายังมีการศึกษาถึงมูลเหตุปัจจัย และ เงื่อนไขทางประวัติศาสตร์
ที่มีผลต่อรูปแบบของสถาปัตยกรรม โดยได้ศึกษาจากกลุ่มตัวอย่างของอาคารแบ่งเป็นอาคารประเภท "โบสถ์" จำนวน 11 หลัง และ อาคาร
ประเภทวิหารจำนวน 35 หลัง ผลของการศึกษาทำให้ทราบว่า การเข้าฟื้นฟูอาณาจักรล้านนา มีการเริ่มต้นที่เมืองเชียงใหม่เป็นอันดับแรก ซึ่ง
ส่วนใหญ่เป็นการเข้าบูรณะปฏิสังขรณ์ ซ่อมแซมอาคารปูชนียสถาน ที่มีมาก่อนการฟื้นฟูอาณาจักรล้านนา รูปแบบการสร้างอาคารโบสถ์-วิหาร
ในช่วงสมัยนี้ ยังคงยึดถือรูปแบบเดิม จนถึงช่วงปลายของการฟื้นฟูอาณาจักรล้านนา ซึ่งในช่วงนี้เองเมืองอื่น ๆ ของล้านนาได้ถูกฟื้นฟูขึ้นเป็น
ลำดับ รูปแบบของโบสถ์-วิหาร รูปแบบดังกล่าวจะปรากฏในเขตศูนย์กลางเมืองท้องถิ่นในแต่ละเมือง ซึ่งจะมีการถ่ายแบบสู่เขตที่ห่างออกไป
โดยในเขตที่ห่างไกลนี้ จะพบรูปแบบที่มีลักษณะเฉพาะและมีความเป็นท้องถิ่นสูง โดยส่วนหนึ่งจะเป็นกลุ่มของชนกลุ่มน้อยที่กระจายตัวอยู่ที่
ล้านนา เช่น ไทลื้อ, ไทใหญ่, ยอง เป็นต้น และ หลังจากล้านนาได้เข้าสู่การปกครองส่วนกลาง รูปแบบของโบสถ์และวิหารมีลักษณะที่เรียบง่าย
เนื่องจากสภาพทางเศรษฐกิจเป็นผลทำให้การหาไม้มาสร้างโบสถ์และวิหารขาดแคลนในช่วงเวลานี้เอง ได้ปรากฏนักบุญแห่งล้านนาท่านหนึ่ง
คือ "ครุภาควิชัย" ซึ่งท่านได้จาริกไปทั่วล้านนา รวบรวมผู้คนร่วมทำการสร้าง, บูรณะปฏิสังขรณ์โบสถ์ และ วิหารจำนวนมากลักษณะของโบสถ์
และ วิหารที่ปรากฏขึ้นนั้น มีลักษณะที่เป็นพัฒนาการครั้งใหญ่ช่วงสุดท้ายของล้านนาที่ส่งอิทธิพลทางรูปแบบแก่สถาปัตยกรรมล้านนา ในช่วง
เวลาต่อมา

จากผลของการศึกษานำมาวิเคราะห์แล้วสามารถทราบถึงเหตุปัจจัยทางสถาปัตยกรรมที่มีผลต่อรูปแบบสถาปัตยกรรมโบสถ์-วิหาร
ล้านนา นั้นประกอบไปด้วย

1. กลุ่มอาคารที่ยึดถือรูปแบบเดิม
2. กลุ่มที่มีพัฒนาการทางรูปแบบ และ มีรูปแบบเฉพาะตน
 - 2.1. กลุ่มที่มีพัฒนาการทางรูปแบบ
 - 2.2. กลุ่มที่มีรูปแบบเฉพาะตน
3. กลุ่มอาคารที่ได้รับปัจจัยทางประวัติศาสตร์
4. การตั้งถิ่นฐานของกลุ่มชน

นอกจากนั้นผลจากการศึกษายังทราบถึงเหตุและเงื่อนไขปัจจัยทางประวัติศาสตร์ ที่มีผลต่อรูปแบบสถาปัตยกรรมของโบสถ์และวิหาร
ล้านนา กล่าวคือในยุคของการฟื้นฟูอาณาจักรล้านนา สภาพบ้านเมืองถูกทิ้งให้รกร้างเป็นเวลานาน โดยเฉพาะเมืองเชียงใหม่ ซึ่งมีฐานะเป็น
ศูนย์กลางทางด้านต่าง ๆ ของล้านนารูปแบบของโบสถ์ และ วิหาร ในช่วงนี้จึงเป็นการซ่อมแซมของเดิมเป็นส่วนใหญ่และการสร้างก็ยังคงยึดติด
กับรูปแบบเดิมจนถึงปลายของยุคการฟื้นฟูอาณาจักรล้านนา และ ในช่วงปลายของการฟื้นฟูเมืองอื่น ๆ ในล้านนาที่ถูกฟื้นฟูขึ้นตามลำดับ
รูปแบบทางสถาปัตยกรรมที่ได้รับการถ่ายทอดอิทธิพลจากเชียงใหม่ ซึ่งเป็นศูนย์กลางของล้านนา แต่มีลักษณะที่มีพัฒนาการจากลักษณะที่ได้
รับอิทธิพลมา และ ส่งต่อรูปแบบสู่เขตที่ห่างไกลจากศูนย์กลางการปกครองซึ่งในกลุ่มนี้ เป็นกลุ่มที่มีลักษณะความเป็นท้องถิ่นสูง ภายหลังเมื่อ
ล้านนาเข้าสู่การปกครองส่วนกลางนั้น จากการเข้ามาทำป่าไม้ของอังกฤษทำให้สภาพป่าไม้ในล้านนาขาดแคลนไม้ ในการก่อสร้างโบสถ์ และ
วิหาร ส่งผลให้รูปแบบของอาคารมีความเรียบง่าย

จากผลการศึกษาทำให้ทราบถึงลักษณะรูปแบบทางสถาปัตยกรรมของอาคารประเภทโบสถ์และวิหารของล้านนาได้ศึกษาและค้นคว้า
ต่อเนื่องไปในด้านต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องอย่างละเอียด เช่น ลักษณะของการวางผังบริเวณวัด , ลักษณะทางสถาปัตยกรรมในสกุลช่างต่าง ๆ เป็นต้น
เพื่อให้ได้เข้าถึงเนื้อหา และ แนวความคิดในการออกแบบสถาปัตยกรรมล้านนา สำหรับผู้สนใจและผู้ใดศึกษาได้รับประโยชน์ในการศึกษาใน
เรื่องนั้น ๆ ต่อไป

PEERANAN NANDAKWANG : AN ARCHITECTURAL STUDIES OF UBOSOTS AND WIHANS OF THE NORTHERN REGION OF THAILAND FROM B.E. 2339-2481 (1792-1938 A.D.). THESIS ADVISOR : ASST.PROF. SOMCHART CHUNGSIIRARAK. AND ASSO.PROF. ANUVIT CHARERNSUPKUL . 491 pp. ISBN 974 - 653 - 403 - 3.

An architectural studies of Ubosots and Wihans of the upper northern region from the Lanna kingdom restoration Period to Khruba Sriwichai Period (B.E. 2339-2481) aim at studying the styles of Ubosots and Wihans existing at the time . The outcomes of the studies will lead to an analysis of the designs of Ubosots and Wihans in various aspects, namely: the plan of the temples, the plan of the buildings as well as the architectural styles and structures. Furthermore, the studies focus on historical factors and conditions effecting the styles of architectures. Such studies were carried out through the samples of 11 Ubosots and 35 Wihans. The results reveal that the restoration of the Lanna kingdom was initially conducted in ChangMai, mostly at the places of worship built prior to the restoration period. The styles of Ubosots and Wihans in the Lanna Period were similar to the original ones. By the end of restoration, other cities and towns were also restored. Even though the styles of Ubosots and Wihans in the center of each city and town had been spread to the remote areas, we can find the unique styles reflecting the local lives of the residents. Some of the buildings belonged to the minorities living throughout Lanna, such as Thai Lue, Thai Yai , Yong, etc... After Lanna had been governed by the central region, the styles of the Ubosots and Wihans were simple due to economic conditions resulting in the scarcity of wood used for the construction. Meanwhile, Khruba Sriwichai, a holy man traveling all over Lanna, mobilized people to build and restore a lot of Ubosots and Wihans. The styles of such buildings in his period were, therefore, the outcomes of the great development by the end of Lanna Period which had influence on the architectural styles in later time.

The analysis of the studies shows that the architectural factors influencing Lanna Ubosots and Wihans architecture comprises:

1. The buildings built in compliance with the original styles.
2. The buildings built with development of styles and with unique style .
 - 2.1 The buildings with development of styles .
 - 2.2 The buildings with unique styles.
3. The buildings influenced by history.
4. The buildings influenced by the minorities migrated to the areas.

Moreover, the studies reveal historical factors influencing architectural styles of Lanna Ubosots and Wihans. That is - in Lanna Restoration Period, the cities and towns had been abandoned for a long time, in particular Changmai which was the center of so many things in Lanna. At this period of time, there was mostly the restoration of the existing Ubosots and Wihans and the construction, if any, was stuck with the original styles. By the end of the restoration period, other cities and towns in Lanna were restored with the architectural styles influenced by ChiangMai - the center of Lanna. Nevertheless, the aforesaid styles were developed and extended to remote areas where the minorities had their own specific local styles. After having been under control of the central region and allowing the British to do the forestry business, Lanna was short of wood to build Ubosots and Wihans - resulting in the simple styles of such buildings.

Apart from learning the architectural styles of Lanna Ubosots and Wihans, the writer has studied and searched for information in related topics thoroughly, for example, the plan of the temple compound, the architectural styles of various schools of architects, ect... This information is likely to be beneficial to those interested for they will have better understanding of the details and concepts of Lanna architectural designs.